

KULTŪROS CENTRŲ JONINĖSE/RASOSE KURIOMOS TAPATYBĖS: LIETUVOS NACIONALINĖ ŠVENČIŲ SISTEMA IR INTERPRETACIJOS ŠVENČIANČIOSE BENDRUOMENĖSE¹

Eglė Aleknaitė,
Vytauto Didžiojo universitetas

Įvadas

Joninės/Rasos yra seniausiai įpaveldinta, viena iš nedaugelio į nacionalinę švenčių sistemą įtrauktų, nevienodai švenčiama, įvairias Lietuvos visuomenės grupes aprėpianti ir bene daugiausia ginčų kelianti su senąja kaimo kultūra siejama lietuvių šventė. Jau vien dėl šių aspektų ji yra labai įdomus, iškalbingas tyrimo objektas. Neatsitiktinai ši šventė jau nagrinėta ne viename straipsnyje, tiesa, daugiausia dėmesio skiriant senojo ir dabartinio šventimų lyginimui ar telkiantis į vieną šventimo formą – vadinamąsias folklorines Rasas, švenčiamas folkloro ansamblių judėjimo narių, žygeivių, religinių bendruomenių ir kitų etninės kultūros puoselėjimo entuziastų (Matulevičienė 2007; Ramanauskaitė 2004: 129-146; Vaicekuskas 2009: 35-36). Vis dėlto XXI a. pr. Lietuvoje Joninių/Rasų šventimo praktikos yra labai įvairios: galima išskirti folklorines, lokalių, religinių bendruomenių, komercines bei giminių ir draugų Jonines/Rasas, pasižyminčias savitomis struktūrinėmis dalimis, šventimo pobūdžiu, interpretacijomis ir akcentuojamomis reikšmėmis. Šiame kontekste kultūros centrų lokalinėms bendruomenėms organizuojamos Joninės/Rasos yra ypač svarbios, nes šiuo metu jos – turbūt viena populiariausių šios šventės šventimo formų.

Šiame straipsnyje siekiama išanalizuoti XXI a. pr. Jonines/Rasas kaip nacionalinei švenčių sistemai priklausančią šventę, joje kuriamas tapatybes ir įvietinimą kultūros centrų veikloje. Uždaviniai: aptarti Joninių/Rasų įtraukimą į Lietuvos nacionalinę švenčių sistemą; apžvelgti kultūros centrų organizuojamų Joninių/Rasų struktūrą, elementus, akcentuojamas reikšmės, organizatorius bei dalyvius ir kitus svarbius aspektus; išanalizuoti šventėse kuriamas tapatybes; išnagrinėti kultūros centrų ir kitų šventėjų sąveiką ir santykį su nacionaline švenčių sistema.

¹ Straipsnis parengtas vykdant projektą „Kalendorinių švenčių (re-)konstrukcijų santykio su lietuvių tapatumu tyrimai“, finansuojamą Lietuvos mokslo tarybos (sutarties nr. VAT-30/2012).

Aleknaitė E. Kultūros centrų Joninėse/Rasose kuriamos tapatybės: Lietuvos nacionalinė švenčių sistema ir interpretacijos švenčiančiose bendruomenėse. *Lithuanian Journal of Anthropology*, 2014, nr. 1: 61-76.

Rekonstruojamos šventės, švenčiančios bendruomenės, kuriamos tapatybės ir jų sąveikos

Pastaruoju metu visame pasaulyje gausėja įvairaus pobūdžio švenčių. Nemaža jų dalis, šventėjų teigimu, yra kaip reikšmingas paveldas rekonstruotos, atkurtos ar atgaivintos. Tiesa, į praeitį apeliuojama ar jos autoritetu remiamasi daugelyje įvairaus pobūdžio (ir naujai kuriamų) švenčių (Bell 1997: 145), bet šiose rekonstruojamose šventėse praeitis, tradiciškumas kaip ryšio su praeitimi buvimas šventėjams yra viena svarbiausių vertybių.

Liaudiškos šventės, mūšių atkūrimas, atminties renginiai ir pan. ypač suklestėjo pokaryje, kai Vakarų visuomenėje išaugo susidomėjimas kultūrine atmintimi – Europoje ši tendencija dažnai reiškiasi ritualų gaivinimu (Hesse 2011: 20). Liaudiškų švenčių gaivinimas siejasi tiek su nacionalizmo idėjomis, tiek su tradicionalizmo tendencijomis, pasireiškiančiomis troškimu atrasti savo šaknis, pasaulio etnifikavimu, noru grįžti prie religijos ir stabilių vertybių (Friedman 1994: 243). C. Bell teigimu, tradicionalizmą skatina tam tikrų socialinių klasių dominavimas, simbolinė kultūrinių idealų galia ar poreikis rasti priemonių suderinti prieštaringas šiuolaikiniame pasaulyje atsirandančias patirtis. Tradicionalizmas grindžiamas praeityje įkūnytais idealais; nors pastarieji ar net pats praeities vaizdinys gali būti šiuolaikinė naujovė“ (Bell 1997: 148). Neatsitiktinai, tirdami šias šventimo praktikas, mokslininkai kalba apie ideologiškai motyvuotą tradicijų išradimą ar adaptavimą (Ross 2000: 323 ir kt.) senąsias šventes ėmus naudoti nacionalinės ar vietos tapatybei kurti ir palaikyti, regiono kultūriniam, ekonominiam ar turistiniam patrauklumui didinti (Boissevain 1992; Van Ginkel 2007: 37-57 ir kt.).

Tapatybių kūrimas ir bendruomenių būrimas yra viena iš labiausiai akcentuojamų švenčių funkcijų. Daugybėje tyrimų nagrinėta, kaip įvairios nacionalinės šventės padeda įsivaizduoti bendruomenę, skleisti nacionalinius mitus ir taip formuoti bei įtvirtinti nacionalinių bendruomenių tapatybes ir tęstinumą (Anderson 1999). Atgimęs susidomėjimas „tradicinėmis“ šventėmis rodo bendruomenių siekius iš naujo įtvirtinti savo tapatybę, pajutus kultūrinį sukrėtimą, kurį sukėlė staigūs struktūriniai pokyčiai, socialinis mobilumas ir globalizacija, nauja socialinė, ekonominė ir politinė aplinka. Šventės stiprina bendruomenės įvaizdį ir tapatybę, išreiškia „unikalius“ ir „autentiškus“ dalykus, siūlo dalyviams ir žiūrovams atitinkamas sampratas, temas ir simbolius (Fjell 2007: 130-132). Lietuvos mokslininkai šiuolaikinių kalendorinių švenčių šventimą taip pat sieja su nacionalinės, etninės, kultūrinės tapatybės kūrimu ir raiška (Kuznecovienė 2008: 75-88; Ramanauskaitė 2004; Šaknys 2010: 155-172; Vaicekuskas 2010: 23-29).

Vienos šventės vyksta kaip gan mažos vietos bendruomenės reiškinys, kitas švenčia didesnė, pavyzdžiui, nacionalinė bendruomenė, paprastai vykdydama formalią ar neformalią nacionalinę švenčių politiką. Vis dėlto ir šiuo atveju švenčiama konkrečiose vietose, interesų ar kitų kriterijų vienijamose bendruomenėse, o nacionalinė politika visada būna įvietinama. Iki šiol tyrimuose daugiausia telktasi į atskirus lygmenis: nacionalinę politiką ir jos raišką „nacionalinėse“ šventėse arba į konkrečių bendruomenių šventes ir jose kuriamas kitas tapatybes. Kaip minėta, dabartinių lietuviškų Joninių tyrėjai taip pat daugiausia domėjosi tik kelių šventėjų grupių praktikomis ir tik šiek tiek aptarė masiškesnes kultūros centrų, komercinių organizatorių ar draugų rate švenčiamas Jonines ir pan. (Šaknys 2007: 77; Vaicekuskas 2009: 37; Blockytė 2014). Šių lygmenų sąveikos tyrimai gana negausūs (Kõiva 2013: 59-82; Zhu 2012 ir kt.). Viename jų Estijos šventes analizavusi Mare Kõiva teigia, kad kultūrinėje erdvėje egzistuoja du nepriklausomi dinamiški kolektyvinės elgsenos modeliai: valstybės formuojamas linijinis modelis, visuomenėje padedantis kurti ir įtvirtinti naujas šventes, elgsenos būdus ir tapatybes, ir heterogeniškas nelinijinis modelis, kuris šeimos ir socialinių tinklų lygmeniu tęsia ankstesnes tradicijas ir palaiko su jomis susijusias vertybes. Konkretios asmeninės elgsenos strategijos varijuoja ir derina šiuos modelius bei pasirinkimus. Be to, saugant ir tęsiant, perkuriant ir interpretuojant ankstesnes tradicijas ir naujas šventes didelis vaidmuo tenka paprastiesiems žmonėms bei intelektualiniam elitui (Kõiva 2013: 61-62).

Šios įžvalgos yra naudingos ir dabartinių Lietuvos Joninių/Rasų šventimo praktikų supratimui. Tai šventė, kurios praktikas kuria ne tik konkrečios vietos bendruomenės, bet ir žiniasklaida bei valstybės mastu veikiančios struktūros – kultūros centrų, meno mėgėjų kolektyvų tinklas ir pan. Be to, viešose šventėse paprastai dalyvauja ir dėl jų sampratos tariasi kelios dalyvių grupės. Todėl šia perspektyva grindžiamas dabartinių Lietuvos Joninių/Rasų tyrimas padėtų giliau suprasti tiek dabartines švenčių rekonstravimo ir gaivinimo praktikas, tiek valstybinės politikos ir įvairių švenčiančių bendruomenių sąveiką bei šventėje kuriamų ir įtvirtinamų tapatybių įvairovę.

Tyrimo metodologija

Nuodugniau aprėpti ir išanalizuoti net ir sąlyginai trumpo apibrėžto laikotarpio kultūros centrų Joninių/Rasų šventimo praktikas yra iš tiesų sudėtinga. Jų analizei pasirinkti įvairūs šaltiniai: 1) spaudos publikacijos; 2) stebėjimai; 3) interviu (su švenčių dalyviais, organizatoriais, specialistais, politikos formuotojais); 4) dokumentų (įstatymų, scenarijų, nuotraukų) analizė; 5)

VDU archyvo medžiaga (rinkta R. Mikštaitės-Čičiurkienės, J. Margevičienės). Stebėjimai ir interviu atlikti 2013-2014 m. įvairiose Lietuvos kaimo ir miesto vietovėse, daugiausia Panevėžio, Telšių, Marijampolės rajonuose; stebėtos 7 šventės, apklausta 20 žmonių.

Joninių įpaveldinimo ir rekonstravimo istorija

Joninės/Rasos yra seniausiai Lietuvoje įpaveldinta su etnine kultūra siejama šventė. Jau XX a. pradžioje ji švęsta ne tik kaimuose, natūraliai ir be ypatingos tautinės motyvacijos tęsiant tradiciją, bet ir užsiimant tautiškai motyvuotu tradicijos gaivinimu (Šaknys 2007: 77; Vaicekuskas: 2009: 37). Kai kur savaip interpretuota ji gyvavo ir sovietmečiu, ją palaikant valdžiai ir rengiant tuometinėms valstybinėms kultūros įstaigoms (Streikus 2003: 514-515; Šaknys 2007: 69; E. Alenskaitė). XX a. 7 dešimtmetyje Rasos tapo kultūrinės rezistencijos simboliu (Matulevičienė 2007: 64-69), o šiuo metu šalia Kūčių, Kalėdų, Velykų ir Žolinės yra viena iš nedaugelio į nacionalinę švenčių sistemą įtrauktų ir išieigines dienas suteikiančių senųjų kalendorinių švenčių.

Nepriklausomos Lietuvos švenčių sistema imta formuoti 1990 m. įstatyme „Dėl švenčių dienų“ (nuo 2000 m. pervadintame „Švenčių dienų“ įstatymu), kuriame buvo išvardintos šventinės (nedarbo) dienos; nuo 2002 m. jas nurodė Darbo kodekso 162 straipsnis. Su senąją etnine kultūra galima sieti šventinėmis dienomis įteisintas Kalėdas (nuo 1990 m.), Velykas (nuo 1990 m.), Žolinę (nuo 2000 m.) ir Kūčias (nuo 2010 m.).

Įtraukti į nacionalinę švenčių sistemą Jonines/Rasas nuo 1999 m. siūlė etninės kultūros entuziastai, priklausę Etninės kultūros draugijai. 2000 m. prie LR Seimo įkūrus Etninės kultūros globos tarybą, jos specialistai 2001-2002 m. pateikė kelias ekspertizes, kuriose siūlyta Jonines/Rasas paskelbti valstybine švente – nedarbo diena. Pasiūlymas argumentuotas šventės reikšme XX a. 7 deš. kultūrinei rezistencijai ir šventinės praktikos svarbą liudijančiomis senųjų etnografinių duomenų interpretacijomis. Akcentuotas metinis švenčių ciklas, Jonines/Rasas prilyginant Kalėdoms: „čia tas pats, kas kitoj [metų] pusėj Kalėdos“. Pabrėžta, kad lietuviai turi daug liūdnujų švenčių ir siūloma šventė būtų viena iš nedaugelio linksmų. Norėta, kad gan siaurame etninės kultūros puoselėtojų rate švenčiama šventė – folklorinės Rasos – taptų prieinama (žinoma, perimant ir šventimo modelį) visai visuomenei. 2001 m. etnologai šventę siūlė vadinti Kupolėmis (Šorys 2001: 11). Vis dėlto šios iniciatyvos nesulaukė reikiamo palaikymo; joms priešinosi ir kai kurie valdžios institucijose dirbę etnokultūrininkai (pavyzdžiui, Kultūros ministerijos specialistė I. Seliukaitė) bei kiti veikėjai (pavyzdžiui, Bažnyčia, Joninių kaip

valstybinės šventės įteisinimą interpretavusi kaip pagonybės propagavimą) (D. Urbanavičienė).

2003 m. viena didžiausių Lietuvos alaus daryklų „Utenos alus“ ir televizija „Tele3“ vykdė akciją „Laisvę Joninėms“, kuria siekta šventę paskelbti nedarbo diena ir kuri sulaukė daug pavienių žmonių, kultūros centrų ir kitų organizacijų palaikymo. Seimo narys E. Masiulis pasiūlė paskelbti Jonines išeigine diena ir Seimas ją patvirtino. Tad aludarių akcija etninės kultūros ekspertų idėjai suteikė masinį palaikymą, nors ir grindžiama kitokia motyvacija bei sampratomis. Be to, ši akcija vėliau buvo pagrindinis kritikų pasitelkiamas argumentas. Ją vėliau kritiškai vertino labai įvairios grupės: ir paprasti žmonės, ir bažnytininkai, ir neopagonys, ir kt.

Šalia gan aiškiai teisės aktuose ir strateginiuose dokumentuose išdėstytų įvardijimų ir principų, nacionalinę švenčių politiką perteikia ir valstybinių institucijų specialistai, vertinantys šventimo praktikas ir sprendžiantys dėl jų finansavimo (pavyzdžiui, Lietuvos liaudies kultūros centro specialistai įtaką šventimo praktikoms daro ir leisdami metodinę literatūrą, ir rengdami su etnine kultūra susijusių renginių konkursus. Tiesa, daugelis organizatorių pažymi, kad ši įtaka yra labai silpna ir neįpareigojanti (plg. I. Skirpskienė).

Iš tiesų pasakyti, kiek žmonių XXI a. švenčia Jonines/Rasas, ir kaip jų šventimo praktikas paveikė šventės įtraukimas į nacionalinę švenčių sistemą, yra sudėtinga. Tyrėjai pateikia skirtingus skaičius: jas švenčia 97 proc. jaunimo (Šaknys 2007: 86); 58 proc. akademinio jaunimo, 31 proc. jas laiko svarbiausia kalendorine švente (Senvaitytė 2011: 485); 64 proc. 16-30 m. vilniečių (Paukštytė-Šaknienė 2014: 311); „daugiau ar mažiau dėmesio“ Joninėms skyrė 94 proc. lietuvių; nuolat jas daugiau švenčia jaunimas (plg. 72,5 proc. nuolat švenčiančiųjų 15-19 m. grupėje ir 57 proc. – 60-74 m. grupėje) (94 proc. Lietuvos gyventojų švenčia Jonines 2006); 20 proc. žmonių jas laiko viena iš penkių svarbiausių kalendorinių valstybės, šeimos ir religinių švenčių (Kuznecovienė 2008: 83).

Kultūros centrų šventinės praktikos

Kultūros centrai ir jų padaliniai rengia iš tiesų gana skirtingas ir įvairioms bendruomenėms (didelių miesto ar glaudžiais ryšiais susijusių miestelių) skirtas šventes. Pasitaiko ir didesnių bendruomenių ar regionų švenčiamų Joninių („rajoninės Joninės“) – taip bandyta sutelkus jėgas surengti įspūdingus renginius, pavyzdžiui, Panevėžio, Švenčionių rajonuose (L. Daubarienė, 2011 m. Švenčionių Joninių stebėjimas), bet kultūros centrų organizuojamų Joninių šiuo metu Lietuvoje turbūt švenčiama daugiausia. Be

to, atrodo, kad iš kultūros centrų švenčiamų kalendorinių švenčių Joninės yra viena populiariausių – jas rengia dauguma šių įstaigų, jos sutraukia gausiausią būrį žmonių:

Joninės su laužais surenka visus iš visų kampų. Čia gal populiariausia šventė, kurios visi laukia (K. Raziūnienė; plg. E. Alenskaitė).

Joninių šventimas daugeliu atveju argumentuojamas bendru, nemotyvuotu žinojimu, kaip ir kodėl turi būti švenčiama ši šventė. Švenčiama todėl, kad Joninės organizuoja „visi“ – tiksliau, daugelis – kultūros centrų; Joninės yra viena žinomiausių su senąja etnine kultūra siejamų švenčių, o šios kultūros puoselėjimas laikomas kultūros centrų pareiga; nemažiau svarbi priežastis – dažni Jonų ir Janinų vardai. Pagrįstai galima manyti, kad šį žinojimą sustiprino šventės įtraukimas į nacionalinę švenčių sistemą ir taip atsiradęs (bent jau neformalus) reikalavimas ją rengti daugelį valstybinių švenčių organizuojantiems kultūros centrams. Kartais Joninės kaip į šią sistemą įtrauktą ar etninės kultūros šventę skatina rengti kultūros centrų veiklą prižiūrintys rajono savivaldybės specialistai. Nepaisant populiarumo, iš tiesų ne vienas kultūros centras Joninių neorganizuoja (pavyzdžiui, dėl to, kad šventę rengia kiti organizatoriai (komerciniai ir pan.) (R. Kopūstienė), jos data sutampa su vietovei reikšmingais tragiškais įvykiais (R. Macijauskienė), manoma, kad ji nėra miesto šventė (I. Skirpskienė), nors žmonės dažnai būna tuo nepatenkinti (R. Viktoravičienė, B. Petrulaitienė). Tad kultūros centrų Joninės paprastai švenčiamos ir dėl „iš apačios“ kylančio poreikio, ir dėl prievolės vykdyti valstybinę etninės kultūros/švenčių politiką, ir dėl plačiai paplitusios bendralietuviškos praktikos.

Dažniausiai kultūros centrų organizuojamos šventės vadinamos Joninėmis, nors pasitaiko ir Rasų ar Kupolinių (plg. I. Skirpskienė). Neretai prie beveik „bendrinio“ šventės pavadinimo Joninės priduriamas ir „tikri-nis“: pavyzdžiui, Joninių šventė „Dekite, Joninių laužai“ (ar „Tradicijų pynė pagal Vydūną“, „Buvo naktys švento Jono“, „Atnešk man paparčio žiedą“, „Einam, Jonai, patrepsėti“ ir kt.). Tai – vienas iš aspektų, kuriais siekiama kultūros centrų šventėms suteikti išskirtinumo, bet retai atskleidžiantis šventės pobūdį, akcentuojamas reikšmės ar pristatomus papročius.

Atsižvelgiant į kultūros centro ar padalinio darbuotojų skaičių šventę rengia jame dirbantys etninės kultūros specialistai arba – ir daug dažniau – visi darbuotojai. Kartais bendradarbiaujama su seniūnija ir pan. institucijomis. Pasitaiko, kad šios rašo projektus ir gauna lėšų šventei organizuoti, o kultūros centro darbuotojus pasikviečia kaip papročius ir pan. dalykus išmanančius

specialistus. Vis dėlto toks bendradarbiavimas gali būti žalingas: finansavimą užtikrinančios bendruomenės institucijos kartais nepaiso kultūrininkų pasiūlymų ir reikalauja daryti Jonines pagal savo viziją – o tai dažniausiai reiškia visiškai pramoginį šventės pobūdį (L. Daubarienė, R. Kopūstienė).

Paprastai Joninės rengiamos prie kultūros centro arba netoliese mieste/ miestelyje ar šalia jo esančioje patogioje vietoje. Stengiamasi, kad vieta atitiktų ir šventės reikšmes bei žinomiausias tradicijas (pavyzdžiui, netoliese būtų vandens telkinys vainikėliams plukdyti), bet dažniau ją lemia praktinio patogumo argumentai – artumas prie urbanistinėse erdvėse esančios infrastruktūros ar prie šventėje dalyvaujančių bendruomenės narių namų. Šventės erdvė būna gana nedidelė ir kompaktiška, sutelkta prie scenos, kurioje pasirodo meno mėgėjų kolektyvai ir aplink kurią telkiasi visos kitos veiklos – čia vyksmą stebi žiūrovai, vaišinamasi, vyksta šokiai, atliekami apeigų fragmentai. Vieta nulemia ne tik šventėje išryškinamas reikšmes, dalyvių ir žiūrovų patirtis, bet ir galimybes atlikti senuosius ar tokiais laikomus papročius. Pavyzdžiui, dėl urbanizuotos (ar bent civilizuotos) erdvės kupoliaujama ir vainikai dažnai pinami ne iš pačių žiūrovų pievoje surinktų, o iš organizatorių iš anksto parūpintų, nupjautų ir į nušienautą šventės erdvę atvežtų žolynų (D. Urbanavičienė, L. Vilienė, 2013 m. Velžio Joninių stebėjimas).

Šventę kultūros centrai rengia birželio 24-ąją arba kitą artimiausią patogią dieną. Gan laisvas datos kilnojimas grindžiamas patogumu žmonėms ir meno mėgėjų kolektyvų trūkumu – pastarųjų vieną ir tą pačią dieną prireikia daugybei kultūros centrų. Paprastai šventė prasideda vakare ir tęsiasi iki vidurnakčio; kartais kai kurios veiklos vyksta dieną ar, rečiau, jei leidžia organizatorių resursai ir varžantys viešojoje vietoje vykstančiai masinei šventei keliami reikalavimai, linksmybės tęsiasi iki ryto.

Pagal šventės tikslus ir senųjų etninių papročių elementų naudojimą sąlyginai galima išskirti du kultūros centrų Joninių tipus: etnokultūrinės ir pramoginės šventės. Dažnai šventė turi abi – etnokultūrinę ir pramoginę – dalis, bet paprastai viena jų vyrauja. Pirmuoju atveju vienas pagrindinių tikslų būna senosios etninės kultūros puoselėjimas; įprastais tautiniais ar „archaizuotais“ drabužiais vilkinčių ir vainikais pasipuošusių vedėjų vedamoje programoje vyrauja etninę muziką gaivinantys kolektyvai (folkloro ansambliai ir kapelos); naudojama sąlyginai daug senųjų ar tokiais laikomų papročių ir jų elementų (ėjimas pro vartus, laužų kūrenimas, vainikėlių pynimas, mėtymas ir plukdymas, būrimai, paparčio žiedo ieškojimas ir pan.) ir/arba senieji papročiai bei simbolika interpretuojami teatralizuotomis priemonėmis, kuriant „pagoniškus“ scenarijus (pavyzdžiui, Jonavos Joninių misterija) ar tiesiog įvedant „pagoniškus“ personažus (vaidilutes, raganas, laumes ir pan.

– R. Viktoravičienė; Marcinkevičienė 2001: 72-73). Tokiose šventėse akcentuojama vidurvasario, gamtos klestėjimo, trumpiausios nakties, metų ciklo virsmo prasmės. Etnokultūrinės Joninės dažniau rengia darbuotojai, dirbantys etninės kultūros srityse ar įvairiuose kontekstuose nemažai bendravę su etninės kultūros specialistais. Patys kultūros centrų vadovai tokias šventes vertina kaip išskirtines:

toks išskirtinis, gal pirmą kartą visam rajone renginys. [...] Ir gal pagarsėsime kaip tradicinių Joninių turėtojai (K. Raziūnienė; plg. R. Viktoravičienė).

Etnokultūrinės Joninės laikomos „tikromis“ Joninėmis: daugumai organizatorių ir šventėjų šis „tikrumas“ reiškia „papročių“ ir „apeigų“ gausą, dažniausiai neatsižvelgiant į jų autentiškumą mokslininkams svarbia prasme, interpretacijų pobūdį ar auditorijos įtraukimo mastą. Pavyzdžiui, kultūros centrų organizatoriai ne sykį minėjo kaimynines vietas, kur švenčiamos „tikros Joninės“. Jos laikomos vertybe, bet neretai pripažįstama, kad tokios šventės daugiau skirtos folkloristams. Paprastam, nors ir papročius vertinančiam žmogui priimtinesnės yra tos, kuriose visiškai neatsisakoma pramoginių komercinių elementų (R. Viktoravičienė, R. Virkelienė).

Antrojo tipo Joninėse akcentuojamas bendruomeninis pasilinksminimas, programoje didžiausias dėmesys skiriamas populiariosios muzikos atlikėjams. Atrodo, kad šis variantas šiuo metu vyrauja:

daug kur tos Joninės vis tiek – tik laužas likęs iš tų Joninių. Dažniausiai (K. Raziūnienė).

Jo pasirinkimas gali būti aiškinamas žiūrovų poreikiais: pripažįstama, kad kultūros centrų prioritetas yra etninės kultūros puoselėjimas, bet tenka taikytis prie bendruomenės norų ir abejojama, ar senųjų tradicijų elementai bus patrauklūs, pavyzdžiui, jaunimui (K. Raziūnienė, E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova, B. Petrulaitienė, I. Maziliauskienė). Tokių švenčių pagrindas paprastai būna vietos mėgėjų kolektyvų pasirodymų seka, kuriai vadovauja įprastais tautiniais drabužiais vilkintys ir vainikais pasipuošę vedėjai. Pagrindinis etnokultūrinis elementas – programos pradžioje pasirodantys folkloro ansambliai ir kapelos. Programos vedančiųjų pasakojimuose ir komentaruose pristatomos gan padrikos, „egzotiškos“ žinios apie šventės reikšmes ir papročius (pavyzdžiui, minimi burtai, magiškos šventės metu veikiančios galios ir pan.) Po šių pasirodymų seka svarbiausia „linksmoji“ dalis – šiuolaikinės

muzikos atlikėjų koncertas ir /ar diskoteka (K. Raziūnienė, E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova ir kt.). Tiesa, dažnai net ir norint parodyti kuo „liaudiškesnį“ koncertą, dėl didelio profesionalių ir meno mėgėjų kolektyvų užimtumo daugelyje vietovių švenčiamose Joninėse tenka verstis su bet kokių žanrų savais kolektyvais.

Pastebėtina, kad kultūros centrai nebūtinai nuosekliai laikosi tradicijos švęsti vienos ar kitos rūšies šventę. Pavyzdžiui, Miežiškių kultūros centras, pradžioje rengęs pirmosios rūšies šventę, maždaug nuo 2006 m. ėmė daugiau dėmesio skirti pramoginei daliai (B. Petrulaitienė), o antrosios rūšies Joninės organizavę Nevarėnų kultūros centro darbuotojai 2014 m. planavo rengti itin „tradiciską“ šventę (A. Šmukšta, R. Padolskienė).

Abiejų rūšių šventėse sveikinami Jonai, kūrenami laužai ir vyksta vaišės.

Jonų ir Janinų (kartais – ir Rasų ar net kitų tos dienos varduvininkų) sveikinimui skiriama daug dėmesio: paprastai šventės eigoje jie prisimenami ne kartą; varduvininkai gali būti vedami pro vartus, kviečiami prie scenos ar į centrinę šventės vietą, kur būna apdovanojami, puošiami vainikais, jų garbei atliekamas muzikinis kūrinys, kviečiama „Jonų ir Janinų“ šokiui. Kai kur šis sveikinimas virsta išplėta šventės dalimi: pavyzdžiui, kultūros centro darbuotojai sveikinti Jonų ir Janinų vyksta į šių namus, ten įteikia ažuolo vainikus ir orkestro lydimi atsiveža į šventės vietą (E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova). Etnokultūrinėse Joninėse Jonai taip pat sveikinami, puošiami ažuolo lapų vainikais, sulaukia kitais būdais reiškiamos pagarbos, bet varduves užgožia kitos šventės reikšmės. Jonų sveikinimas gali būti suvokiamas ne tik kaip paprastos varduvės, bet ir kaip tautiškumo puoselėjimas, šį vardą laikant nykstančiu lietuvišku vardu (R. Viktoravičienė).

Visose Joninėse kūrenamas didelis laužas. Jo uždegimas gali vykti itin iškilmingai: pavyzdžiui, tai patikima vyriausiam dalyvaujanti Jonui arba uždegimo metu tautiniais drabužiais vilkinčios merginos ar „laumės“ aplinkui šoka šokį (E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova, R. Virkelienė, I. Raziūnienė).

Vaišės organizuojamos tiek kviečiantis prekybininkus, tiek siūlant užkandos ir gėrimų atsinešti patiems. Neretai rengiama ir nedidelė mugė ar amatų demonstravimas. Daugelyje Joninių akcentuojami žolynai – kviečiamos žolininkės, verdamos žolelių arbatos (R. Viktoravičienė, R. Kopūstienė, 2013 m. Velžio Joninių stebėjimas). Kartais mugėje parduodamas prekes bandoma sieti su kulinariniu paveldu ir amatais, kitais atvejais pristatomos „masinės kultūros apraiškos“ – kai kurių miestelių auditorijai cukraus vata, kebabai, vaikams skirti batutai kitais būdais yra neprieinami, todėl ypač vertinami ar laikomi privalomais bet kokios geros šventės atributais (E. Zakarkienė,

A. Kutlimuratova). Šios pramogos ir prekyba, alkoholio (ypač alaus) vartojimas ir atliekama šiuolaikinė pramoginė muzika sulaukia bene daugiausia etnokultūrininkų ir mokslininkų kritikos bei kaltinimų komerciškumu ir nuolat prisimenami Joninių suvalstybinimo kontekste (teigiant, kad tai tebuvęs aludarių lobizmas ir pan.) (plg. Vaicekuskas 2009; Marcinkevičienė 2001; D. Urabanvičienė). Kita vertus, šios praktikos iškalbingai liudija ir dabartinės visuomenės šventimo sampratas bei jame vertinamas patirtis. L. Zhu pažymi, kad dvi nacionalinių švenčių funkcijos – atminimas ir pasilinksminimas – yra neatsiejamos ir jų santykis yra sudėtingas (Zhu 2012: 11); šių funkcijų keliama įtampa pastebima daugelyje įvairių šalių su tautiškumu siejamų švenčių (Scully 2012: 128-131). Nepaisant priekaištų, linksmas, lėbaujantis lietuviškumas yra viena iš daugelio galimų lietuviškumo apraiškų.

Daugelyje Joninių įprasta ieškoti paparčio žiedo, kurį radęs dalyvis gali gauti prizą (R. Viktoravičienė, R. Virkelienė, E. Alenskaitė, E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova).

Be to, dalis kultūros centrų kaip įvadinę šventės dalį dieną organizuoja sporto varžybas (L. Narkevičienė, E. Alenskaitė, R. Virkelienė), kai kur jos tapo netgi pagrindine veikla šventėje (I. Maziliauskienė); pasitaiko šventės metu vykstančių gražiausios sodybos rinkimų (L. Narkevičienė). Tokio pobūdžio veikla padeda organizatoriams įtraukti bendruomenės narius ir užtikrinti jų aktyvų dalyvavimą.

Rengdami abiejų tipų Jonines, kultūros centrų organizatoriai aktualių papročių, apeigų simbolikos ir pan. daugiausia ieško internete – populiariaus pobūdžio internetinės žiniasklaidos svetainėse, kuriose minimos populiariausios reikšmės, simboliai ir veiksmai, glausti įvairių bendruomenių (dažniausiai kultūros centrų organizuotų) Joninių aprašymai (E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova, R. Kopūstienė, R. Viktoravičienė ir kt.). Kartais remiamasi populiariomis kalendorines šventes pristatančiomis knygomis (R. Viktoravičienė, R. Virkelienė ir kt.), mokykloms skirtų švenčių scenarijus pristatančiomis metodinėmis priemonėmis (E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova). Su įvairiose institucijose dirbančiais etninės kultūros specialistais kultūros centrų organizatoriai konsultuojasi gana retai; paprastai teigia, kad patys išmano šiuos papročius, randa pakankamai informacijos kitur ar net nedrįsta į juos kreiptis (K. Raziūnienė, R. Viktoravičienė, R. Virkelienė ir kt.). Lokalinių Joninių šventimo tradiciją formuoja ir kaimyninių kultūros centrų šventinės praktikos. Jose dažnai lankosi koncertuoti kviečiami kaimynų kolektyvai (nors svarbiausi darbuotojai, tuo pačiu metu rengiantys šventę savo centre, kaimynų šventes mato gana retai – K. Raziūnienė). Galima manyti, kad tokių šaltinių – daugiausia populiarių internetinių – naudojimo pasekmė yra žinomiausių bendralietuviškų, atraktyviausių reikšmių ir papročių vyravimas.

Kultūros centrų Joninių auditoriją pirmiausia apibūdina priklausymas vietos (ar kaimyninei) bendruomenei, o ne ypatingas santykis su etnine kultūra (pavyzdžiui, sąmoningas domėjimasis ja). Be to, labai ryškiai skiriasi šventės žiūrovai ir atlikėjai. Pastarieji, žinoma, stengiasi pirmuosius įtraukti ir dalis iš tiesų šoka, žaidžia, dalyvauja kitose veiklose. Vis dėlto ne maža dalis vis tiek lieka pasyviais stebėtojais ir organizatoriai, ypač etninės kultūros specialistai, žinantys folklorinių Rasų tradiciją, dažnai skundžiasi žiūrovų pasyvumu. Akivaizdu, kad šventimas gali reikšti skirtingus dalykus. Bent keliuose interviu išryškėjo šventimo termino problemiškas: pavyzdžiui, vienas respondentas tvirtino, kad „sveikina Jonus, bet nešvenčia“, o kultūros centro šventėje dalyvavęs lankytojas taip pat teigė, kad Joninių nešvenčia. Nedetaliizuota Joninių šventimo kategorija pasirodė ir daugumoje atliktų kiekybinių tyrimų. Šiame tyrime į šventimo sąvoką taip pat nebuvo gilinamasi, bet ne vienas interviu liudija tokios analizės poreikį tolesniuose švenčių tyrimuose.

Kultūros centrų Joninėse kuriamos tapatybės

Priklausymas vietos bendruomenei svarbus ne tik apibrėžiant šventės auditoriją, bet ir bandant suprasti, kokia bendruomenė buriama ir kokia tapatybė kuriama Joninių metu. Puikus Joninių kaip bendruomenės šventės pavyzdys išryškėja Panevėžio rajone: vienijant daugelį rajono kultūros centrų rajono savivaldybės iniciatyva bandyta rengti rajonines Jonines Ustronėje, bet žmonėms tai nepatiko – anot jų, Jonines reikia švęsti savo bendruomenėje (B. Petrulaitienė). Vis dėlto reikia pastebėti, kad nė vienas iš apklaustų kraštiečių šventės rengiančių kultūros centrų darbuotojų nesieja jų su Joninėmis (tokioms šventėms renkamosi, pavyzdžiui, Jokūbinės, Antaninės, Žolinė, Sekminės ir kt. – R. Kopūstienė, E. Zakarkienė, A. Kutlimuratova, L. Narkevičienė ir kt.) ir gana retai Joninės laikomos bendruomenės nariams svarbiausia švente. Tai rodytų, kad dažniausiai Joninės nėra svarbios konstruojant vietos bendruomenės tapatybę.

Yra kelios vietovės, garsėjančios ir/ar Jonines/Rasas laikančios svarbiomis sava tapatybei: pavyzdžiui, Jonava, Kernavė, Velžys; kai kurie respondentai, važiuavę specialiai iš kitų miestų ar vietovių švęsti Joninių, minėjo Platelius, Rumšiškės, Kernavę (R. Viktoravičienė, I. Skirpskienė). Bent Kernavė, Jonava, Rumšiškės, Plateliai ir Rambyno kalnas iš tiesų garsėja kaip centrai, į kuriuos Joninių/Rasų (ir ne tik šių švenčių) žmonės plūsta iš visos Lietuvos. Kernavė tokia daugiau buvusi anksčiau (joje vykstančių Rasų „suprastėjimą“ ne sykį pastebėjo ir žygeiviškų Rasų mėgėjai, ir specialistai) (Marcinkevičienė 2001: 73). Pagėgių kultūros centro organizuojamos Joninės ant Rambyno kalno garsėja dėl šventės tradicijos, kurią pradėjo dar Vydūnas ir kuri tarpukariu

sutraukdavo daugybę žmonių iš visos Lietuvos. Rumšiškių muziejaus veikla yra iš esmės skirta ne vietos bendruomenei, o iš visos Lietuvos atvykstantiems lankytojams. Tai galėtų būti bene vieninteliai atvejai, kai Lietuvos Joninių kontekste galima būtų atpažinti Vakarų šalyse plačiai paplitusį ir šiuo metu daug mokslininkų dėmesio sulaukiantį švenčių turizmą.

Tad dažniausiai šventėje kuriama lietuviška tapatybė: Joninės suvokiamos kaip lietuviška, t.y. lietuvius vienijanti (turinti, galinti vienyti?) šventė. Jos lietuviškumas šiuo atveju priimamas kaip „bendrojo žinojimo“ dalis – tarsi savaime suprantamas, nebūtinai akcentuoti dalykas.

Šiam bendram žinojimui priešinamasi gana retuose pasisakymuose, kad iš tikrųjų latviams Joninės yra svarbesnė šventė. Nenuostabu, kad su Latvija besiribojančiose vietovėse tokios nuomonės ar net ėjimas švęsti pas latvius yra dažnesni (D. Sičiovienė). Su latvių šventės gaivinimu lietuvių Jonines/Rasas lygina ir kai kurie lietuvių etnologai (Matulevičienė 2007: 65-66). Šiame kontekste išskirtinė pasirodo Etninės kultūros globos tarybos ekspertės D. Urbanavičienės 2002 m. rašyta ekspertizė, kurioje poreikis Jonines paskelbti valstybine švente ir nedarbo diena grįstas Europoje švenčiamais Joninių analogais (Urbanavičienė 2002). Komentuodama šį kadaise Seimo nariams pateiktą argumentą, etninės kultūros specialistė pažymėjo, kad jiems unikalumas nėra vertybė: net ir tautiškai svarbūs dalykai (šiuo atveju – tautinė šventė) labiau pripažįstami pamačius ne jų unikalumą, o analogijų egzistavimą Latvijoje, Švedijoje, Prancūzijoje ir kitose užsienio šalyse (vis dėlto pabrėždama, kad ten, priešingai nei Lietuvoje, iš gausių senųjų šventės elementų yra išlikę tik laužai) (D. Urbanavičienė). Latviškų Joninių minėjimas ir analogiškų kitų kaimynių šalių, pavyzdžiui, Ukrainos švenčių (pavyzdžiui, Kononenko 2004: 177-202) ignoravimas populiariame šventėjų diskurse rodo, kad net kvestionuojant Joninių lietuviškumą, neabejojama jų baltiškumu – jos suvokiamos kaip lietuvių ir latvių šventė.

Galiausiai, kaip sąveikauja XXI a. pr. Lietuvoje koegzistuojančios Joninių/Rasų šventimo formos ir nacionalinė švenčių sistema? Pirmiausia, kultūros centrų organizuojamos ir mažesnių bendruomenių – giminių ir draugų – šventės neretai jungiasi: sudalyvavę kultūros centro šventės programoje žmonės toliau švenčia namuose, pradėjęs švęsti namuose ar gamtoje jaunimas atvažiuoja į kultūros centro organizuojamą diskoteką ir pan. Antra, kai kurie kultūros centrų Joninių organizatoriai ir dalyviai yra dalyvavę ar ir dabar dalyvauja vadinamosiose folklorinėse Rasose. Pastarųjų šventėjai veikia kaip interesų grupė, formuojanti nacionalinę švenčių politiką, ir yra aktyviausi visų kitų šventimo formų kritikai, manantys, kad dėl savo išsilavinimo

ir patirties turi išskirtinę teisę teisingai interpretuoti paveldą ir misiją diegti savo interpretacijas visuomenėje. Nuo valstybinės švenčių politikos daugiausia priklauso būtent kultūros centrų organizuojamos šventės. Jų organizatoriai girdi ir minėtus kritikus: folklorinių Rasų modelio neperima, bet dažnai teisinasi ir ginčijasi su kritikų nuostatomis, neretai koreguoja savo praktikas, susijusias su prekyba ir alkoholio vartojimu šventės metu. Kultūros centrus galima laikyti neformaliais paveldo centrais, kurie įvietina nacionalinę švenčių sistemą. Dažniausiai ši šventė naudojama ne savai lokalinės bendruomenės tapatybei konstruoti, o pagal daugumos vietos bendruomenės narių poreikius bei interpretacijas siūlomos jas atitinkančios šventės – paprastai komercializuotos pramoginės, linksmą lietuviškumą puoselėjančios Joninės. Taip kultūros centrai pasirodo kaip aktyviausi Lietuvos švenčių politikos ir įvairių švenčiančių bendruomenių poreikių bei aktualių interpretacijų derintojai.

Išvados

Joninės/Rasas, seniausiai įpaveldintą ir gaivinamą su etnine kultūra siejamą šventę, į Lietuvos nacionalinę švenčių sistemą nuo 1999 m. kelerius metus įtraukti bandė etninės kultūros puoselėjimo entuziastai. Vis dėlto tai pavyko tik 2003 m., kai iniciatyvą perėmė komerciniai veikėjai. Joninės tapo populiaria, su alumi ir linksmybėmis siejama, daug įvairių visuomenės grupių kritikos sulaukiančia švente.

Kultūros centrų organizuojamos Joninės yra lokalioms bendruomenėms skirta šventė, daugiausia švenčiama dėl bendruomenės poreikio, praktikos paplitimo ir nacionalinės švenčių sistemos įtakos. Šventėse akcentuojamos vidurvasario gamtos virsmo, tautinių linksmybių ir Jonų varduvių reikšmės. Pagal pasitelkiamų senųjų ar tokiomis laikomų papročių ir šiuolaikinės pramoginės kultūros elementų santykį galima skirti dvi Joninių rūšis – etnokultūrinės ir pramoginės. Šventės elementus ir struktūrą daugiausia lemia matytos šventės ir žiniasklaida (visų pirma – internetas).

Ryškiausiai visose šventimo praktikose palaikoma lietuviška tapatybė, gan retai papildoma vietos tapatybės elementais. Šiek tiek sąveikaudami su kitų Joninių/Rasų formų šventėjais, kultūros centrai pasirodo kaip aktyviausi Lietuvos švenčių politikos ir įvairių švenčiančių bendruomenių poreikių bei aktualių interpretacijų derintojai.

Literatūra

- Anderson, B. 1999. *Įsivaizduojamos bendruomenės: apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*. Vilnius: Baltos lankos.
- Bell, C. 1997. *Ritual: Perspectives and Dimensions*. Oxford: Oxford University Press.
- Blockytė, K. 2014. „Vasaros Saulėgražos šventė Mažojoje Lietuvoje: tradicijų rekonstrukcija“, *Res Humanitariae*, nr. 14: 275–301.
- Boissevain, J. 1992. *Revitalizing European Rituals*. London: Routledge.
- Fjell, L. 2007. „Contemporary Festival: Polyphony of Voices And Some New Agents“, *Studia ethnologica Croatia*. 19: 130–132.
- Friedman, J. 1994. *Cultural Identity and Global Process*. London: Sage Publications Ltd.
- Hesse, D. 2011. *Warrior Dreams: Playing Scotsmen in mainland Europe, 1945-2010. Doctoral Dissertation*. Edinburgh: the University of Edinburgh.
- Kõiva, M. 2013. „Calendar feasts: Politics of adoption and reinstatement“, *Estonia and Poland 2. Perspectives on NATIONAL and regional identity*. Tartu: ELM Scholarly Press, p. 59–82.
- Kononenko, N. 2004. „Karaoke Ivan Kupalo: Ritual in Post-Soviet Ukraine“, *SEEJ*. Vol. 48, No. 2: 177–202.
- Kuznecovienė, J. 2008. „Šventės švenčiantis lietuvis: bendruomeniškumo diapazonas“, *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 75–88.
- Marcinkevičienė, N. 2001. „Kaip šiuolaikiškai įprasminti kalendorines šventes?“, *Liaudies kultūra*, nr. 5: 68–74.
- Matulevičienė, S. 2007. „Iš Rasos šventės istorijos“, *Liaudies kultūra*, nr. 3: 64–69.
- Paukštytė-Šaknienė, R. 2014. „Tradicija šiuolaikinių kalendorinių ir gyvenimo ciklo švenčių kontekste“, *Res Humanitariae*, nr. 14: 303–321.
- Ramanauskaitė, E. 2004. *Subkultūra: fenomenas ir modernumas*. Kaunas: VDU leidykla.
- Ross, C. 2000. „Celebrating Christmas in the Third Reich and GDR: Political Instrumentalization and Cultural Continuity under the German Dictatorships“, *Festive Culture in Germany and Europe from the Sixteenth to the Twentieth Century*. Lewiston, 323–342.
- Scully, M. 2012. „Whose Day Is It Anyway? St. Patrick’s Day as a Contested Performance of National and Diasporic Irishness“, *Studies in Ethnicity and Nationalism*. No. 1, Vol. 12: 118–135.
- Senvaitytė, D. 2011. „Kolektyvinio bulgarų ir lietuvių tapatumo bruožai: lyginamoji studentų požiūrio analizė“, *Lituanistika*, t. 57, nr. 4: 476–487.
- Streikus, A. 2003. „Apie antikrikščioniškus sovietinių švenčių ir apeigų tikslus“, *Naujasis židinys-Aidai*, nr. 10: 514–517.
- Šaknys, Ž. 1994. „Jaunimo laisvalaikio tradicijos ir inovacijos Lietuvoje (XX a. 3-4 deš.)“, *Etninė kultūra ir tautinis atgimimas*. Vilnius: Istorijos institutas, 140–151.
- Šaknys, Ž. 2007. „Jaunimo iniciaciniai ir kalendoriniai papročiai“, in *Lietuvos kultūra*.

Aukštaitijos papročiai. Vilnius: LII leidykla, 65–93.

Šaknys, Ž. 2010. „Vietiniai“, „lenkiški“ ir „lietuviški“ papročiai: Šiaurės Lenkijos ir pietų Lietuvos jaunimo kultūra“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, t. 33: 155–172.

Šorys, J. 2001. „Valstybinės kalendorinės šventės. Pokalbis su Daiva Vaitkevičiene, Libertu Klimka, Žilvyčiu Šakniu“, *Liaudies kultūra*, nr. 5: 9–17.

Urbanavičienė, D. 2002. *Informacija apie vidurvasario šventės šventimą užsienyje. Etninės kultūros globos tarybos ekspertizė* [interactive]. Vilnius: Etninės kultūros globos draugija, [accessed 2014-07-17] <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=7034&p_d=21304&p_k=1>.

Vaicekauskas, A. 2009. „Lietuviškos Joninės: nuo kaimo bendruomenės iki šiuolaikinės miesto šventės“, *Liaudies kultūra*, nr. 4: 33–38.

Vaicekauskas, A. 2010. „Lietuvių Užgavėnės: nacionalinio tapatumo linkme?“, *Liaudies kultūra*, nr. 2: 23–29.

Van Ginkel, R. 2007. „Celebrating Localism: The Festive Articulation of Texel’s Identity. Reframing Dutch Culture“, *Between Otherness and Authenticity*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd., 37–57.

94 proc. Lietuvos gyventojų švenčia Jonines, 2006 [interactive]. [accessed 2014-07-17]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=9943393>>.

Zhu, L. 2012. *National Holidays and Minority Festivals in Canadian Nation-building. Doctoral Dissertation*. Sheffield: The University of Sheffield.

Eglė Aleknaite

Identities constructed in Midsummer Solstice Celebrations organized by Culture Centres: The Lithuanian National Holiday System and Interpretations in Celebrating Communities

Abstract

The article aims to analyse Midsummer Solstice celebrations of the 21st century as a holiday, which is part of the Lithuanian national holiday system, identities constructed in the celebrations and readjustment of the system in activities of culture centres. Inclusion of the celebrations into the Lithuanian national holiday system is discussed; the structure, elements, emphasized meanings, organizers and participants, as well as other important aspects of the celebrations organized by culture centres are reviewed; identities constructed in the celebrations are analysed; interaction of culture centres and other groups organizing the celebrations as well as a relationship with the national holiday system are examined.

Midsummer Solstice celebrations, in Lithuanian known mostly as Joninės or Rasos, are a holiday associated with ethnic culture that has been heritagized and revived earlier than others. Devotees of ethnic culture nurturance tried to include it into the Lithuanian national holiday system from 1999. However, the holiday became part of the national holiday system only in 2003, when commercial agents took over the initiative. Joninės has become a popular holiday associated with beer and merrymaking and due to these associations was condemned by various groups of society.

Joninės, organized by culture centres, is a holiday intended for local communities and celebrated mostly because of needs of community, prevalence of the practice and the influence of the national holiday system. Meanings of midsummer conversion of nature, national merrymaking and the name-day of Jonas and Janina (Lithuanian male and female equivalents of John) are emphasised in the celebrations. According to the relationship of old (or considered as old) customs and elements of contemporary entertainment culture, two types of Joninės can be distinguished: ethno-cultural and recreational celebrations. Elements and structure of celebrations depend mostly on celebrations seen and data provided by mass-media (primarily the Internet).

All celebratory practices discussed mostly maintain a Lithuanian identity and are rather rarely supplemented with construction of a local identity. With some interaction with groups celebrating other forms of Joninės/Rasos, culture centres appear as the most active negotiators of the Lithuanian holiday politics and various needs of celebrating communities as well as relevant interpretations.

Keywords: Midsummer Solstice celebrations, Culture centres, revival of holidays, holiday system